

Poslední desetiletí 18. Století až třicátá léta století 19.

Vlivy:

- průmyslová revoluce – měšťané: vznik kapitalismu „buržoazie“
 - sahají do minulosti
 - exotika (obchod) cestování
 - věda, pedagogika
- emancipace žen,
- preromantismus

Obecné rysy romantismu

- citovost, iracionalismus (-> dekadence)
- vzpoura jedince (proti společnosti, proti konvencím, klasicismu)
- odcizení (občan od státu, člověka od přírody, spisovatele od díla)
- zklamání (z lásky...)
- náboženství (hrdinové v něm hledají „záchytné body“)
- úniky do přírody, do vlastních světů, sebevraždy (krajní úniky), pomoc v revoluci, do snů
- vášeň, láska

Romantický hrdina

- zhrzelý
- nešťastný
- citlivý
- touží po lásce (i když ví, že boj je předem prohraný) – láska je pro něj vším
- miluje umění, vnitřně rozervaný (má světabol)
- uniká do světa snů
- cestu hledají v lidech, v lidových zvycích
- autor díla často vystupuje jako hrdina

Romantická Hrdinka

- spoutaná konvencemi
- vdaná žena - zamilovaná do jiného

-- touha po nekonečnu; Touha po ideálním společ. Řádu; Bezcílná touha --

Německo

Novalis

- vlastním jménem Friedrich Leopold von Hardenberg; zasnoubil se s 13 letou dívkou, než si ji vzal, tak zemřela

- vrcholem jeho díla je román **MODRÝ KVĚT** – o potulném básníkovi, který byl básníkem Písně o Nibelunzích, který hledá modrý květ (symbol hledání smyslu života a poezie)

HYMNY NOCI - básnická kniha

- o panence Marii, o ztracené lásce
- zachycena myšlenka na smrt

Heinrich Heine

- ovlivňoval naše národní obrození; žil v exilu; zavrhoval různá dogmata, což mu neslo problémy

- básně psal už během studií

KNIHA PÍSNÍ /1827/ - nejslavnější Heinova básnická sbírka je složena z pěti částí. V prvních dvou je námětem neopřetovaná láska, smrt a světobol, parodované a provázené cynismem. Proto básně ztrácejí svoji harmoničnost a postrádají melodii. Další díla jsou ve znamení ironie a sebeironie. V posledním díle se hlavním tématem stala příroda, podle slov básníka „nezávislá na lidské bolesti a malosti“. Tato sbírka básní měla velký úspěch, některé básně se staly lidovými a některé byly zhudebněny.

Anglie

A) Jezerní škola

- tvoří v severozápadní Anglii, v Jezerním okrsku

- program: zobrazovat lidi v prostém životě a osudové síly

- vznikla na konci 18. Století, když se setkali Wordsworth a Coleridge – měli společnou lásku k Okrsku

- člověk by měl maximálně splýnout s přírodou

- Stěžejní dílo jezerní školy je sbírka **LYRICKÉ BALADY**, jež vyšla v prvním vydání anonymně roku 1798.

Podstatnou část Lyrických balad tvoří Wordsworthova poesie skládající se z hluboce kontemlativní, nadšené, přírodní i příležitostné lyriky a dramatických balad ze života prostých venkovanů, bláznů a vyvrženců v nichž se silné sociální citění mísí s evokací autentických situací ze života lidových postav. Další část sbírky tvoří Coleridgová báseň Starý námořník, jež se sice neslučuje s Wordsworthovou koncepcí, ale je považován za nedílnou součást Lyrických balad.

William Wordsworth /1770 – 1850/

- jako sirotek se upnul k přírodě a k sestře Dorothy

- studoval na Cambridge, hodně cestoval, jeho tvorbu ovlivnila Velká fr. Revoluce

- hodně ovlivněn mládím a přírodou, chtěl zrušit hranici mezi poezií a prózou.

- za hrdiny děl vybírá lidi z blízkého okolí.

Samuel Taylor Coleridge

- těžce nemocný, pomáhal mu mix alkoholu s opiem na tlumení bolesti > brzy se stal závislým

- po změně lékaře se na Maltě snažil zbavit závislosti, po návratu se snažil věnovat literatuře, tvůrce poem (básnické povídky)

- **PÍSEŇ STARÉHO NÁMOŘNÍKA** – námořník vypráví svůj příběh o zamrznutí v arktických vodách, mohl je vyvést jen albatros, kterého tento námořník zastřelil, jediný přežil, ale neumí se s tímto zážitkem vyrovnat a žít -> chodí po světě a vypráví svůj příběh o hříchu

B) 2. Generace

George Gordon Byron

-básník; život: extravagantní výstřelky, mnoho milostných skandálů, dluhy, rozvod

- Jeho dílo poznamenal střet snů a představ s tvrdou realitou

CHILDE HAROLDOVA POUŤ – rozsáhlá, volně komponovaná, lyricko - epická skladba o čtyřech zpěvech. Popisuje jeho putování z Anglie přes Portugalsko, Španělsko, Albánii, Turecko, Řecko a další země. Za nejlepší bývá označován zpěv třetí a čtvrtý (při psaní těchto zpěvů se setkal s Percym B. Shellym). Dílo je do značné míry autobiografické. Hlavní hrdina je zahořklý a má k lidem odpor. Jediné, co mu ulehčuje jeho život, je neustálé putování. Romantik odešel z jistoty, putoval přírodou; začíná jako satira na rytířské romány a pokračuje jako básníkův deník. Původně se hl. hrdina měl jmenovat Childe Burun. Tímto dílem si vydobyl slávu v literárních kruzích. Cestu zakončuje v Itálii.

Srovnání byrona a Máchy, vliv Byrona na českou tvorbu, ohlas mezi českými literáty

- Karel Hynek Mácha se inspiroval jeho poemou **VĚZEŇ CHILLONSKÝ** a napsal **MÁJ**.
- oba využívají motiv přírody, děj v náznacích
- na Byronovi si Mácha cení jeho vypravěčské schopnosti a společenskou satiru
- proti „byronismu“ v Máji staví sám Tyl, jehož dílo je dnes už ovšem dávno mrtvé (na rozdíl od Máchova). Ale odmítli ho i další autority: Čelakovský, Šafařík, Erben, ba sám „otec národa“ Palacký.
- Byron Máchu uchvátil především svými odbojnými postavami, které se bouřily proti řádům a dopouštěly se zločinů

Percy Bysshe Shelley

- prorocká poezie; visionář; odpor k církvi – ateista; žil nevázaným životem

ODPOUTANÝ PROMÉTHEUS

Dramatická, filozofická skladba, velmi složitá

Tři roviny, které se prolínají:

- 1)** Prométheus přikovaný ke skále (donesl lidem oheň) – podléhá pesimismu, sá by raději volil smrt, než být přikován
- 2)** Asis – symbol ženy, přírody, lásky; snaží se překonat jeho špatnou náladu
- 3)** personifikace času – duch Hodiny, ukázka, že unáší Prométheovu vizi, že jeho oběť nebyla marná

C) romány

Jane Austenová

- založeno na jiném pohledu na ženu, na tehdejší dobu feministka

ROZUM A CIT

PÝCHA A PŘEDSUDEK

Walter Scott

- sběratel skotských lidových balad
 - přichází s něčím úplně novým: historický román.
 - vážený a bohatý spisovatel, který ukazuje, že se dá ze psaní zbohatnout.
 - jeho romány: konflikt dvou kultur; osobní konflikty (se světskou mocí); hledání určitých hodnot (v přírodě...)
 - první romány vydával anonymně (Velký neznámý); častým námětem Skotsko
- román **IVANHOE**: zde vylíčil středověké anglické dějiny z doby krále Richarda Lví srdce. Tento román opět patří k romantickým ideálům.
- JEZERNÍ PANNA** = básnická povídka o skotském panovníkovi, který se dostane do divoké krajiny, přijme pohostinství krásné dívky, zamiluje se do ní, dvoří se jí, ale neví, že je dcerou znepráteného rodu Daglesů.
- WAVERLY, SRDCE EDINBURGHU** atd.

Francie

Victor Hugo

- konzervativní romantismus; časopis Konzervativní literatura – psal ho sám se svým bratrem.
- jediný spravedlivý řád viděl v monarchii
- později tvoří časopis Globe – zde už je demokratičtější

- na 16 let poslán do vyhnanství > pobyt ho inspiroval k napsání několika děl (**DĚLNÍCI MOŘE** – o těžkém údělu rybářů)

BÍDNÍCI: hrdinou je vyvrhel / za krádež chleba /

ústřední hrdina Jean Valjean je poslán na galeje pro krádež chleba, ale jeho trest se díky pokusům o útěk prodlouží až na 19 let. Po návratu se ho ujímá biskup Myriel, jenž svou velkorysostí a laskavou péčí přivodí obrát v myšlení. Pod nově zvoleným jménem Madeleine se usadí, zbohatne a stane se dokonce starostou. Současně se ujímá osiřele dívky Cosetty, kterou vychovává. Vše se začne komplikovat po příchodu bezcitného policisty Javerta. Když hrozí nevinnému člověku, který je považován za uprchlého trestance Valjeana, trest - pravý Valjean odhalí svou totožnost a posléze je Javerzovým přičiněním opět poslán na galeje. Uprchne, skrývá se před Javertem, účastní se dokonce pouličních nepokojů v Paříži. Přitom zachraňuje mladého studenta a republikána Maria, který miluje Cosettu. Při bojích se také setkává s Javertem, který je odsouzen revolucionáři k smrti, ale Valjeanovým zásahem získává policista opět svobodu. Valjean se s ním setkává ještě jednou, ale Javert nenachází odvahu zatknout muže, který mu dokázal mravní převahu. Vědom si toho, že zradil své povinnost, vrhá se dobrovolně do Seiny. Román končí přirozenou smrtí hlavního hrdiny

Cyklus **LEGENDA VĚKŮ** - cyklus románů, který by mapoval vývoj lidstva od počátku; psal ho 37 let; 3 řady.

- psal i divadelní hry

HERNANI – odehrává se ve Španělsku začátkem 16. Století; mísí se vysoký a nízký žánr; věrná láska a dodržení slibu

Alfréd de Musset

- tvrdil, že láska má pevné mechanismy

ZPOVĚĎ DÍTĚTE SVÉHO VĚKU – hodně osobní věc, hodně pravdivých věcí, vypráví to v 1. Osobě, tvrdil, že má nemoc století = zklamání. Vylíčil období milostného vztahu k G. Sandové
série básní o čtyřech nocích

Noc květnová, Noc prosincová, Noc srpnová a Noc říjnová

Mussetův lhostejný postoj k světu, názor na umění

George Sandová

- hraběnka, psala s jedním mladíkem, jméno je pseudonym

- psali milostné romány, které později odmítala psát

- utopické názory; zajímala se o evropskou historii, z našich dějin ji zaujal Žižka a napsala o něm knihu

JAN ZISKA

- členka emancipačního hnutí; feministka

Rusko

- vzniká za carského absolutismu – policejní vojenská moc, velké úřednictví

Puškin, Lermontov

Alexander Sergejevič Puškin

- pochází ze zámožné statkářské rodiny, byl vychováván babičkou (matka to nezvládala), která ho seznamovala s ruskou literaturou

- nebál se parodovat – carovi se přestával líbit -> vyhnanství

- po čase se mohl vrátit, vzal si jednu ženu, která byla velmi hezká, na kterou ovšem žárlil. Až vyvolal rvačku, ve které byl smrtelně zraněn.

Dílo:

BORIS GODUNOV – divadelní hra z ruských dějin. Začíná smrtí cara Fjodora. Jeho poručník byl B. Godunov. Chtel za něj vládnout, tím musel zabít staršího bratra cara. Címž se mu otevírá cesta k moci. Náhle se ale objevuje Otrepev, který se vydává za zavražděného strašného bratra. Získává na svou stranu lid a v otevřeném boji B. Godunov umírá. Falešný Dimitrij se spojuje s Polskem a chce zavést katolictví – pohltit pravoslavnou církev. To se šlechtickému lidu nelíbilo, ale zase měl na své straně lid. Ovšem Dimitrij zaplatil za popravu manželky a syna B. Godunova a lid to zjistil, proto mlčel...

Boris Godunov v touze po moci nechal zavraždit malého následníka ruského trůnu. Zalekl se však svého činu a odjel do kláštera, kde činil pokání. Lid však nechtěl být bez cara, a proto se vydal za Borisem. Ten se rád nechal přemluvit a se souhlasem všeho lidu nastoupil na uvolněný trůn. Tolik rozmarný lid je však nespokojen. Stále více se mluví o smrti mladého cara Dimitrije. Tyto zvěsti dorazí do kláštera, k uším mladého Grigorie Otrepeva. Ten se rozhodne využít situace. Utíká z kláštera a prohlašuje se za mrtvého Dimitrije. Doufá, že s pomocí rozmarného lidu, kteří nyní Dimitrije oslavují, se zmocní carského trůnu. Stává se z něj samozvanec. Nechává se oslavovat a nově nabytá moc se mu líbí. S několika přáteli kráčí směrem k Moskvě. Lid mu donekonečna provolává slávu. Nad Borisem Godunovem se stahují mraky. Boris však nečekaně umírá. Svým nástupcem jmenuje svého syna Fedora. Ten nemá sílu bojovat s Otrepevem – samozvancem, který má podporu lidu. Fedor i se svou sestrou je zatčen a ve vězení zavražděn. Strážce, jejich vrazi, oznámili lidu, že se oba otrávilí jedem. Vyzývají lid, aby provolával slávu novému caru Dimitriji Ivanoviči. Lid však najednou zmateně mlčí.

- hra byla zakázána a mohla být vydávána jen knižně po jeho smrti.

- později zfilmováno

EVŽEN ONĚGIN

Titulní postava románu, Evžen Oněgin – mladý floutek z vyšší společnosti, který tráví své petrohradské dny dílem v nečinnosti, dílem návštěvami různých plesů a večírků plných konvencí a přetvářky, opouští rušný společenský život velkoměsta, který ho již stejně nudil, a stěhuje se na venkovské sídlo, které zdědil po svém strýci. Jeho melancholie („chandra“) ho ale neopouští. Jedinou společností je mu básník Lenský. Ten ho seznámí s rodinou Larinů, chce mu totiž představit svou milou nastávající, Olgu. U nich potká Oněgin Tatjānu, která se do něj osudově zamiluje. Tatjāna mu napíše dopis, kde se vyznává ze své lásky. Oněgin neodpovídá. Když se ho pak Tatjāna táže, jestli ji miluje a proč neodpověděl, odpoví chladně, vyhýbavě a zároveň varovně: jejich manželství by prý nebylo štěstím. Později je Lenským pozván k Larinovým na oslavu Tatjānina svátku. Když zjistí, že si každý myslí, že je zde kvůli Tatjāně, dokonce jako její nápadník, rozhodne se vyjádřit svůj vzdor nešťastným způsobem – celý večer tančí s Olgou. Rozhněvaný Lenský vyzve Oněgina na souboj. V souboji je Lenský zabit. Po této nešťastné smrti bývalého přítele Oněgin uniká, putuje po Rusku. Nakonec zamíří do Moskvy, kde potká Tatjānu, nyní již manželku významného šlechtice a jednu z vůdčích osobností společenské scény. Stala se z ní chladná zklamaná žena. Nyní se dvoří Oněgin jí. Napíše jí několik dopisů, zůstanou bez odpovědi. Nakonec ji vyznává lásku, ale je odmítnut podobně povýšeným způsobem, jakým odmítnul on ji.

Dále psal povídky: **HOMEK V KOLOMNĚ, PIKOVÁ DÁMA**

Heřman je inženýr a současně důstojník, který je posedlý touhou zmocnit se tajemství tří vyhrávajících karet. Aby se vloudil do domu staré hraběnky, naváže milostný poměr s její schovankou. Hraběnka prozrazuje Heřmanovi ve snu ony tři karty, při nočním setkání s ním však umírá. Heřman na zmíněné karty vsází, dvakrát vyhraje velké částky, při třetí sázce se mu však místo esa zjeví piková dáma jako symbol mrtvé hraběnky. Heřman vše prohraje a skončí jako šílenec

Michail Jurjevič Lermontov

- prozaik, dramatik a básník

- rodina zchudlého šlechtice; vychováván babičkou, protože matka mu zemřela

- studoval v Moskvě, ale za básně proti carovi byl vyloučen. Babička ho nechala zapsat na důstojnickou školu

- po obvinění cara byl vyhnán na Kavkaz /proti tomu ani babička nic nezmohla/

-> vyprosila mu návrat, hned po návratu se zapletl do potyčky, za kterou byl znovu vyhnán.

- psal poemy

Kavkazský zajatec

MAŠKARÁDA – o ruské aristokracii – hra zakázána; žárlivý manžel otráví svou manželku a je nepotrestán

Démon

Dokončil těsně před smrtí – také zakázáno; básnická poema; zachovalo se několik verzí

- příběh o démonovi – nositeli zla. Ví, že by se mohl spasit, kdyby byl pomocí čisté lásky osvobozen.

Vybral si kněžnu Tamaru, zabil jejího nastávajícího. Chodil ji utěšovat, jí se ho nakonec žlelelo, políbila ho, zemřela, ale její duše byla vykoupena a démon byl poražen.

Rozbor:

- většina se odehrává v noci,

- dialogy mezi démonem a Andělem (konflikt dobra a zla)

- hrdinka je typicky romantická postava: trpí ztrátou milého a neví, co má udělat s démonem

- psané celé jako dialog

- Démon se k Tamaře dostává za bouře

- tajemnost je umocňována tím, že Tamara je uzavřena v kobce

- Charakterizuje to i samotného Lermontova

HRDINA NAŠÍ DOBY – na pomezí realismu

- Pečorin – ruský šlechtic, účastník bojů na Kavkaze. O něm vypráví důstojník a zbytek je z jeho deníku. On je také takový „démon“. Zklamáný, že nenašel ženu, cítí se podveden.

USA

Edgar Allan Poe

- narodil se do herecké kočovné rodiny. Ve dvou letech se dostává do opatrovnické rodiny

- ze začátku se měli dobře > dostává se i na studia. Hned po nástupu ovšem jeho otčím bankrotuje a začal být neobtěž.

- začíná psát své první básně; často se nešťastně zamiloval

- jeho pěstounská rodina ovšem náhle zdědila peníze, a mohl tedy pokračovat ve studiu, ale nebavilo ho to a utíká pryč. Snaží se najít své rodiče, ale nedaří se a vrací se zpět k pěstounské rodině. Na přání se stává vojákem

- nakonec nalézá svou pravou rodinu (babička + bratr); živil se tím, že psal do časopisu (zakladatel horroru)

- zamiloval se do své 14-leté sestřenice, ale byla smrtelně nemocná a peníze šli na doktory. Po její smrti hledá pomoc v alkoholu, umírá na otravu alkoholem.

Napsal 70 povídek, vydával je pod pseudonymem. Soubor **JÁMA A KYVADLO**.

Zakládá žánr detektivek : **VRAŽDY V ULICI MORGUE**.

HAVRAN – básnická skladba s tématem smrti mladé dívky.

Báseň je psána v ich-formě, vypravěčem je osamělý muž trýzněný horečkou a především mučivými vzpomínkami na zemřelou dívku Lenoru. Vypravěče vystraší o půlnoci šramot. Ukáže se, že původcem podivných zvuků je havran, který vzápětí vletí do jeho pokoje a znepokojuje muže svou záhadností. Na všechny otázky, zpočátku míněné žertem, přitom odpovídá jedním slovem – nevermore (do češtiny překládáno většinou jako víckrát ne nebo nikdy víc, občas ponecháváno v originále, překladatelských řešení tohoto refrénu je mnoho). Mužův neklid se stupňuje v paniku a posléze v hrůzu.

